

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

Е. М. ЛІБАНОВА,
*академік НАН України, доктор економічних наук,
Директор Інституту демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України
(Київ)*

НОВА ІДЕОЛОГІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

E. M. LIBANOVA,
*Academician of the NAS of Ukraine, Doctor of Econ. Sci.,
Director of M. V. Ptukha Institute of Demography and Social Research
of the NAS of Ukraine
(Kyiv)*

A NEW IDEOLOGY OF THE NATIONAL DEVELOPMENT

Загальносвітова прихильність курсу на сталий розвиток і забезпечення економічної, соціальної та екологічної стійкості майбутнього для теперішніх і прийдешніх поколінь, зафіксована главами держав у підсумковому документі конференції ООН зі сталого розвитку “Ріо+20”, зобов’язує кожну державу шукати власні шляхи досягнення “цілей розвитку тисячоліття”. Сучасні виклики та кризові явища, на які постійно наражається людство, зумовлюють необхідність перегляду критеріїв розвитку існуючих господарських систем, коригування уявлень про Всесвіт і людину та формування ідеології постіндустріального розвитку, яка б спиралася на сучасні механізми використання наявного потенціалу для забезпечення сталого розвитку в конкретних національно-територіальних умовах. А це, у свою чергу, вимагає переходу до нової парадигми управління державою на основі пріоритетів гармонізації відносин людини, природи і суспільства, забезпечення соціальної справедливості, формування інклюзивного суспільства, збереження і відновлення природного середовища та культурно-історичної спадщини тощо. Вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем, зокрема, через досягнення цілей сталого розвитку, вимагає пошуку нових підходів до визначення шляхів створення господарської системи відповідно до трансформації самої людини — її мислення, потреб, інтересів, поведінки та ін. Акцентування уваги на людині визначає необхідність формування світоглядної ідеології розвитку конкретного суспільства в певних просторово-часових умовах на основі її ціннісних орієнтирів.

Дослідження авторів рецензованої монографії* заслуговує на увагу, оскільки розкриває ідеологію розвитку України виходячи з глибокого осмислення питань філософії та теорії сталого розвитку й орієнтує на впровадження сучасних еко-

---

* *Хвесик М. А., Бистряков І. К., Левковська Л. В., Пилипів В. В.* Сталий розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього : моногр. ; [за ред. акад. НААН України М.А. Хвесика]. — К. : Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2012. — 465 с.

номічних механізмів і врахування національної специфіки при досягненні “цілей розвитку тисячоліття”.

У першому розділі при розкритті смислового підґрунтя ідеології автори окреслюють філософський дискурс сталого розвитку постіндустріального суспільства, спираючись на методологію, пов’язану з сучасними філософсько-соціологічними концепціями екзистенціального спрямування, зокрема, орієнтованими на вивчення поведінки людини в сучасних умовах розкриття особистості, постмодернізму і постнекласичних практик. На духовно-культурологічному підґрунті держави базується концепт гармонізації відносин людини з природою, в якому дістали своє відображення проблеми суспільного відтворення, та формулюються засади системи екологічних орієнтирів; розкриваються головні напрями формування інноваційної стратегії сталого розвитку України, що, з одного боку, має забезпечити адаптацію традиційних видів діяльності народу до нових умов господарювання, а з іншого – перетворити “своєрідність” і “унікальність” на конкурентні переваги і визначити нові шляхи розвитку.

У результаті екскурсу у сферу філософії науки зроблено низку цікавих висновків щодо зміни домінантних цілепокладань суспільства, які ставлять у центр господарської діяльності людину, а не результати її праці. Першопричину будь-якої економічної діяльності автори пропонують шукати в людській сутності, а основну увагу акцентують на антропоцентричності сучасної економіки в особливій психокulturологічній поведінковій інтерпретації. Крім того, вони підкреслюють важливість збереження унікального просторового модуля національного типу господарювання та обґрунтовують його метапросторову модель.

Другий розділ монографії містить основні положення авторського бачення теорії сталого розвитку. Зокрема, розкриваються його системні аспекти, які охоплюють проблематику продукування конфліктів людини і природи, формування екологічно конкурентного суспільства, визначення методологічних орієнтирів, принципів і критеріїв процесу екологізації, а також обґрунтовується проєктивно-діяльнісна модель сталого розвитку. У рамках останньої розкрито дискретно-цілісні властивості простору життєдіяльності людини та переміщено акценти досліджень із зовнішнього боку господарських явищ на внутрішній. В основу зазначеної моделі покладено ідею підтримки на всіх рівнях єдності, цілісності й гармонізації у взаємодії безлічі штучних і природних об’єктів складних соціо-еколого-економічних систем. Надалі на основі метапросторового підходу авторами розкрито базові положення механізму управління сталим розвитком. Відзначається нерозривність взаємозв’язків соціального, економічного і екологічного просторів, об’єднання яких відбувається на основі спільних культурних традицій. Крім того, на особливу увагу заслуговує запропонована схема гармонізованого управління інтересами держави, бізнесу і муніципальних утворень та концепція прискореного розвитку останніх. Для практичного втілення принципів сталого розвитку на різних територіальних рівнях обґрунтовано необхідність реалізації адаптивних управлінських стратегій, в основі яких, з одного боку, лежать духовні й культурні цінності народу, а з іншого – враховуються сучасні тренди розвитку, такі, зокрема, як глобалізація, віртуальна, мережева економіка тощо.

Сформульовані в першій частині монографії філософські й теоретичні засади сталого розвитку стали фундаментом авторських напрацювань щодо конкретних

форм реалізації його концепту в Україні, які охоплюють капіталізацію природних ресурсів, корпоратизацію простору сталого розвитку та інституціоналізацію природоресурсних відносин. Інтерес становлять пропозиції щодо формування умов для перетворення природних ресурсів у капітал у процесі забезпечення сталого розвитку. Важливою теоретичною ознакою авторського підходу до розробки механізмів управління сталим розвитком є визнання пріоритетності раціонального використання власних ресурсів. Спираючись на теоретичні конструкції, автори визначають необхідність упровадження сучасних форм організації, зокрема корпоративного типу. Логічним завершенням третього розділу стало обґрунтування напрямів формування інституційного середовища, у межах якого природні ресурси можуть адекватно оцінюватися та легко трансформуватися в інші форми мобільного капіталу. До ключових питань підвищення ефективності капіталізації природних ресурсів у рамках корпоратизації сталого розвитку справедливо віднесено модернізацію фінансової інфраструктури та специфікацію прав власності на природні ресурси.

На завершення слід відзначити широту охоплення досліджуваних у монографії питань, глибину проникнення в їх сутність та упорядкованість викладеного матеріалу, що забезпечено завдяки використанню системного міждисциплінарного підходу, який охоплює знання з різних галузей — філософії та психології економіки, економіки поведінки капіталів і соціальної економіки, синергетичної економіки та ін.

Рецензована монографія заслуговує на позитивну оцінку і становить інтерес не тільки для науковців-економістів, але й для фахівців та управлінців, задіяних у розробці та впровадженні стратегій розвитку України. Подібне дослідження вже давно було затребуване наукою і практикою, оскільки розкриває саме національну парадигму сталого розвитку, визначає його пріоритети й етапи в умовах глобальних викликів ХХІ ст.

Рецензія надійшла до редакції 16 січня 2013 р.
